

1 Petoro

Petoroje kepia siân siân manmini yâk yeñgât akmâ kulemgoep.

¹ Galalupne, nâmâ Petoro, Yesu Kristogât hoj bawa akto Aposolo nâje kulem esenje ire Anutuňe mem kepilâyegep yeñgât kulemgoân. Ye amâ hânâň ire yogan mandâi, akto hânyeňaet koteňeje hin, Ponto, Galatia, Kapadokia, Asia akto Bitinia ain yogan tattmâ mandâi. ² Anutu Ewenenje nen bo miawagionânbak ekmâ nâñgâepgât yendâp. Imâ nâñgât kâmotlupne dâm magep. Makto miawaktenje Anutugât Heaknejande Yesu Kristo ire yeñgât akmâ mondo dosayerje bo akto Yesu Kristogât lau lokom agak memeyerje huraguâk dâm biwiyeňâr âi miep. Âi mem owâiňe ketuguyeyiep yeñgât kulem ire kulemgoân. Anutuňe han kalem akmâ damun yeñgum akto biwiyeňe sândugem âgâwiâp.

Manman kâriknjande lâm nengimap.

³ Nen Yesu Kristo Humonenje yâkgât Eweňe akto Anutuňe kotje mem agatne. Amâ hingât. Anutuňe nengât okotje dondâ nâñgâmap arekje Yesu Kristo momoňânbâ mem agalep. Mem agatmâ âmâ wâtje aknengim mem miawak nenecko nâñgâ nâñgânenje iraknej miawagep. Are nâñgâm heronje akmâ lâmgom manbaen. ⁴ Akto Anutuňe nen himbimâň manmâ pagaleje membaengât ikiňaet pat kat nenegep. Are iraknej dondâ akto bo bâliwiap. Are Anutuňe

himbimân yenjât kato talep are tatemâ âgâwiap. Anutuŋe kalep are bâliwiapgât dop bo tatâp. ⁵ Yenje hanyenjande Anutu nângâm kepilaŋmai aregât Anutugât kârikjenejande han biwiyeje bâliwopgât manmâ maleine sop humoân miawakbiawân ain Anutuŋe bunewâk henjemyenjguwiap. ⁶ Yenje aregât nângâm heroje dondâ akmai. Dâ uŋak âmâ umatje siâ siâ areknej miawakyenjgim agak memeyeje dop yengumbo sop getek bo akbiap. ⁷ Are âmâ yenje biwiyeje Anutugâlân katbiâ talep aregât agak memeyeje dop komap. Den ginje hin. Âi luâk goligât dop komberâm âmâ kâlâwân kato aregât keiŋe miawakmap. Dop hainâk Anutuŋe nângâmbo wan me wanje biwi kat katyenje dop yenguwiap. Akto biwi kat katyenje areknej goli ewangiâp aregât biwi kat katyenje dop komap are âmâ biwi kat katyenje kârikjene ketuguwerâm aregât dop yengumap. Kârikjene ketugumbo âmâ hâmbâi Yesu Kristo togowiap sop ain âmâ biwi kat katgât agak meme aregât kot humo membiap. ⁸ Dâ ulikjân âmâ Yesu Kristo âmâ bo egi. Dâ amâ okot âlep agajmai. Akto hinje amâ boâk ektâi gârâmâ biwiyeje yâkgâlân katbiâ talep aregât biwiyeje owâimbo heroje dondâ akmai. Heronje ire siâŋe bo mem gewiap. Akto heronje ire âmâ wanân dop katmâ makbe? ⁹ Akto yenje biwiyeje yâkgâlân katbiâ kilep areknej kârikjene akto ain âmâ Anutuŋe meyekmâ bunewâk henjem yenguwiap. Aregât lâmgom manmai heronje are hârok ewangim meteâp.

Propeteŋe âi miawakbiapgât magi a bunje miawagep.

10 Galalupne, Anutuŋe bunewâk meyekmâ heŋgem yeŋguep aregât lâuwâŋe makbe. Ulikñân propotelupŋe Anutugât okot âlep iregât magi are uŋak yeŋgâlân miawaktâp aregât keiŋe propotelupŋande nâŋgâm heŋgemgowerâm âi umatŋe meyi. **11** Hain akbiâ Kristogât Heakñande biwiyenâŋ tatmâ Kristoŋe hâmbâi hâk hilâlâm keiŋe keiŋe nâŋgâmbo bo akto kot humo membiapgât makyengimbo kulemgoyi. Anutugât propotelupŋe Anutuŋe hunŋun aŋdo gewiap a sop amuten âmâ togowiap aregât keiŋe nâŋgâm heŋgemgone dâm ulilanji. **12** Aregât Yesugât keiŋe uŋak yu yeŋgâlân miawaktâp aregât yâk hekatyeŋgimbo kulemgoyi amâ uŋak yu miawaktâp. Amâ yâk yeŋgât bo, ye hinŋe mandâi yeŋgât den are bunŋe akto Anutuŋe Heakñe himbimâンba hunŋun aŋdo gem luâk bikŋe hunŋun yeŋgimbo yeŋgâlân togom Yesugât keiŋe makyenŋiyi. Makyenŋimbiâ ye nâŋgâm meteyi. Akto aŋelo gai den ire nâŋgâwerâm egâliaŋmai.

Anutuŋe âlepŋe manmapgât nen âkai salek salek manbaen.

13 Hain gârâmâ ye nâŋgâ nâŋgâyeŋe mem kârikŋe ketugum heŋgemgowiei. Yesu Kristoŋe miawakmâ ambo akyenŋiwiapgât lâmgombiâ biwi kambiamyeŋe owâiwiapgât agak memeyeŋe damunŋe akbei. Akto damunŋe akmâ kârikŋe akbei. **14** Akto nanaŋ bikŋande ewelupyene yeŋgât lauyenŋe lokomai ye dop hainâk Anutugât lau lokowei. Akto hâŋgeiŋe yeŋaet hâkyenŋaet nâŋgâmbiâ âgâminep aregât nâŋgâ nâŋgâ gulip aregât bo egâliaŋbei. **15-16** Anutugât denŋe hin

dâmap, “Anutuŋe hin dâp, Nâ âlepnej tatmâ wan me wan hârok mendere huragumap aregât ye hainâk akbei.” hain dâep. Aregât Anutuŋe emelâk yenjgonlep yâk âmâ âlepnej dondâ gârâmâ yekâ hainâk manbei. ¹⁷ Akto yeŋe Anutu konmâ Apo dâmai. Amâ yâkgât keiŋe hin. Yâk âmâ kot nennjaet akmâ bo potat nenekmap. Bo. Yâknej âmâ agak meme konok akmaen aregât dopnenjânâk potat nenekmap. Aregât ye hânân ire amâ amboŋe borâm manbiâ Anutuŋe yekto bâliwopgât agat meme âlepnejâk akmâ mem hamewakmâ manbei. ¹⁸ Akto ye uliknjân agak meme bunje bo aregât nâŋgâmbiâ kâriknej akminep are bâgilupyenjande hekatyenjimbiâ meyi. Amâ bo tânyenjuminep. Dâ amâ Anutuŋe emelâk puligoyegep. Yâk âmâ hângât siâ siâ puli siliwa me goli bo akmâp areknej bo puligoyegep. ¹⁹ Bo. Yuda gâtnej âmâ dosanenje bo agâk gât lama kombiâ gilâmjue geminep. Gârâmâ Anutuŋe dosanenje hârok pulinengiwerâm nanje lama âlepnej hainare kondo gilâmjue gembo agak meme meyi areknej bunje bo agep ainba oloŋyegep. ²⁰ Akto Anutu yâkgât nanje aregât keiŋe hin bâlensiâ makbe. Anutuŋe hân boâk liunlewân Kristoŋe âi ire membiapgât bunewâk magep. Magep amâ emelâk sop humoân yenjât akmâ miawagep. ²¹ Miawakmâ mando Anutuŋe momoŋânba oloŋdo agato kot humo waŋep. Are nâŋgâm Anutuŋe kâriknej ketugu nenekbiapgât dâp tatâp dâm biwiyeŋe yâkgâlân katmai.

Pat âlep denjande mem hulaŋnenegep.

22 Galalupne, ye den bunje are nāngâm aregât kambiamyeje biwiyeje nāngâ nāngâyeje henjgemgoyi. Are henjgemgombiâ galalupyeje okot âlep akyenjimaigât dâp miawaktâp aregât galalupyeje kambiam âlep dondâ akyenjigiwei.

23 Akto ye emelâk Anutuŋe nan baratlupne dâm yenjgondo iraknej lâuwâŋe miawagi. Anutugât den pat areknej amâ kâriknej akmâ âgâwiapgât. Akto ye den ire nāngâm âmâ iraknej lâuwâŋe pâtkom miawaktai. **24** Amâ Anutugât denje hin dâmap,

“Luâk âmbâle hârok âmâ dakerâ akto buluŋe dop hainare akmai. Sopnân huragum kinmâ benje pekmâ gemap. Umiliŋ buluŋande kuŋkuŋ kârâmap akto bererek âgâm gemap.

25 Dâ Humogât den âmâ dondâŋe kâriknej tatmâ âgâwiap.”

Den are amâ hinje luâk bikŋande den pat âlepnej mem togom makyeŋgimbiâ nāngâm iraknej miawakbiâ biwi nāngâ nāngâyeje henjgemgoep.

2

Yesuŋe amâ nengât hambo kâriknej manman olop kindâp.

1 Galalupne, den kulemgoân are oyaŋmâ âmâ hin akbei. Agak meme bâlenje hepunmâ den bâlenje are bo makbei. Akto galagât hogo hogo are bo akbei. Akto kândâlâŋen den bo maganjiwei. Akto nāngâ nāngâyeŋân siâ tato lauŋeâk den bo hogoŋgiwei. Akto galagât kotje siâ siâ talanđo aregât nāngâmbiâ bo bâliwiap aregât bo nāngâm egâliaŋbei. **2** Akto nanaŋ gurukŋande namgâlâk dondâ akmai ye âkâ dop hainâk den

âlepnej Anutuŋe makto kulemgoyi areâk egâliaŋmâ nâŋgâm âgâwei. Den areknej âmâ tânyeŋgum nâŋgâ nâŋgâyeŋe heŋgemgombo humo akmâ Anutu olop âlepnej tatumâ âgâwaigât. ³ Akto ye emelâk Anutugât herone akmâ okot nâŋgaŋmâ ukenje dondâ nâŋgâmai areâk dewatim Anutugât den aregât ukenje hainâk nâŋgâm manbei.

⁴ Kristo kunkun manmanje are luâknej ekmâ sârekombiâ âmâ Anutuŋe nâŋgaŋdo agat agatnej akto mem kepilâep aregât yeŋe yâkgâlân togom kârigewei. ⁵ Hain akbiâ Anutuŋe ye kât manmanje hainare meyekmâ mâŋgiyekto Heakgât opmân akbai. Hain akmâ Anutugât sumbe kat kat kâmot akmâ hanyeŋande Anutugât sumbe bunne aganbiâ Anutuŋe Yesu Kristogât akmâ nâŋgâmbo âlepnej akbiap. ⁶ Aregât Anutugât den biknjande hin maktâp,

“Nâ Sioŋ gimbâŋjân ain kât siâ katân. Kât kunkun are emelâk ekmâ kepilâm âmâ nâŋgâre humo dondâ akmap. Aregât luâk siâŋe han biwiŋe yâkgâlân bigeowiap âmâ âlepnej bo hilip aguwiap.

⁷ Akto yeŋe yâk nâŋgaŋmai âmâ siâ me siâ hârok nâŋgâmbiâ gemap. Akto yâk nâŋganbiâ humo akmap. Dâ bo nâŋgaŋmai âmâ yâk yeŋgât keiyeŋe âmâ Anutugât kulemnej hin makmâ miawagep,

“Emet mâŋgimaiŋe kât kunkun are sâreknej dâm pali. Areknej âmâ kât kunkun kâriknej kindâp.

⁸ Akto kât kunkun ain keiyeŋe erâwai. Akto kât ain kâwâwâŋj âgâwai.”

Den are bunne akto Anutugât den hâkâŋ akmâ âmâ tâlim kâwâwâŋj âgâwai. Are âmâ Anutuŋe hain nâŋgâm heŋgemgombo miawagepgât.

Anutuŋe potatnenekto nen Anutugât kâmotaŋion.

⁹ Galalupne, ye hain bo akmai. Anutuŋe emelâk ikiŋe pat katyekto yâkgât luâk âmbâle akmâ tattmai. Ye amâ kembu akmâ sumbe kat kat luâk hain are akmai. Ye amâ luâk âmbâle kâmotaŋion akbiâ Anutuŋe yekto huragumap. Akto Anutuŋe emelâk yeŋgondo hândâk hepunmâ âmâ pagaleŋân mandâi aregât kotje mem agatmâ agak meme âlepne akyenŋimap are makŋetgât olonyegep. ¹⁰ Akto hâŋgeiŋe ye amâ luâk âmbâle yânŋe mali. Dâ hinŋe âmâ Anutugât luâk âmbâle bunŋe akmâ mandâi. Akto ulikŋân âmâ Anutugât okot âlep are âmâ bo nâŋgâmini. Dâ hinŋe âmâ okot âlep akyenŋimbo nâŋgâm meteâi.

Egâliaŋ bâleŋe hâkokom manbaen.

¹¹ Galalupne, ye amâ kebia siângen gâtne akto hânâŋ ire amâ yogan manmai aregât hin makyenŋiwe. Ye âmâ egâliaŋ bâleŋe are hârok mem hamí panbei. Egâliaŋ bâleŋe are amâ nengât gasa arekŋe nengât biwinenŋe hilipkomap aregât mem hamí panbei. ¹² Akto ye âmâ luâk âmbâle Anutuŋe bo nâŋgaŋmai are yeŋgât hutyeŋân manmai. Aregât yâkŋe hinŋe yeŋgât den bâleŋe makbai âmâ are bo nâŋgâm agak meme âlepne membiâ yekmâ sop humoân Anutuŋe menenekberâm miawakbiap sop ain âmâ kotje mem agatbai.

Humomolupnenŋe yeŋgât lau lokom herŋemgowaen.

¹³ Galalupne, ye gain gain akbai aregât hin makbe. Ye Humogât lau lokomai aregât hainâk luâk nengât kembu akto kotdâlupnenŋe yâk

yengât lau lokowi. Akto luâk kembu humo yâk âmâ luâk kembu biknej damunyeje akmap yâkgât amukyenân manbei. ¹⁴ Akto yâkgât hoj bawalupnej amâ nengât humomolupnenjande luâk bâleje akbiâ are yengât hâuqe kutigit yengimai akto luâk âlepnej akmai are yengât koteje mem agatmai are âmâ luâk kembu konok areknej hunjung yengimbo togom damunnenje akmai. Aregât yâk yengât amukyenân manbei. ¹⁵ Aregât hin nângâwei. Anutuqe yeje hain akjetgât egâliajmap. Ye agak meme âlepnej akbiâ luâk nângâ nângâyeje gulip yâknej yekmâ yengât makmai denyeje are gewiap. ¹⁶ Akto yengât damunyeje amâ Anutu konok yâknej ye owâineâk manbei dâm makto biwiyene owâaimbo manmai. Dâ aregât nângâm hin bo dâwei, “Mandenje huragumap aregât hanâk hanâk bâleje mem mandenje ârândâj akbiap.” hain bo dâwei. Bo. Ye âmâ Anutugât âi luâk tatbei. Aregât Anutu hoj bawa aganbei. ¹⁷ Ye luâk hârok yengât kambiamyeje bâliwopgât yaiwâk akyenjwei. Akto Yesugât kâmot are okot âlep akyenjwei. Akto Anutugât hamep akbai. Akto luâk kembunenje yâkgât lauqe lokowi.

Hoj bawa yengât den.

¹⁸ Akto ire âmâ hoj bawa yengât hin maktere nângâjet. Ye hanâk damunlupyeje are yengât hamep akmâ amukyenân tatbei. Damun âlepnej yengâlâk bo me yeuknej akyenjimai are yengâlâk bo. Metnej hârok gai lauyene lokowi. ¹⁹ Yeje Anutugât nângâm manbiâ yâknej hâk hilâlâm keiñe bâlâk akyenjimbiâ hâk hilâlâm are hanâk

lokowi. Are amâ âlepnej Anutuŋe agak meme hainare akmai are yeŋgât egâliaŋmap. Aregât humomolupyeňe âlepnej me bâleňe are yeŋgât lau hanâk lokowi. ²⁰ Akto humomolupyeňande âi yeŋgimbiâ lau bo lokom bâleňe akbai âmâ orem miwindikyekbiâ âmâ nijande nâŋgâmbo ârândâŋ akbiap? Amâ bo. Dâ âi âlepnej akyeŋgimbiâ dosa boân kuk akyeŋgimbiâ bo nâŋgâm bâlim âgâm manbiâ âmâ Anutuŋe nâŋgâmbo ârândâŋ akbiap. ²¹ Agak meme hainare aknet dâm Anutuŋe ye olonyegep. Aregât keiňe hin. Kristoŋe yeŋgât hâk hilâlâm nâŋgâep. Yeňe hainâk akmâ watbei dâm agak meme ikiŋjandeâŋ are hekatyeŋgim âmâ hâk hilâlâm kaklân malep. ²² Hain manmâ bâleňe siâ bo agep. Akto den bâleňe bo magep. ²³ Akto luâk âmbâle biknjande den bâleňe akto den hembalik magaŋbiâ aregât hânuŋe siâ bo makyenŋiep. Akto hâk hilâlâm agaŋbiâ âmâ aregât kuk me den hânuŋe siâ bo makyenŋiep. Bo. Humoŋe den potatmâ makmap yâkgâlâk nâŋgaŋep. ²⁴ Nen dosagât agak meme are hârok hepumâ agak meme âlepnej akbaengât Yesuŋe ikiňe hâknej areknej nengât dosa are lokom lâwinâŋ âgâmbo dosa nenje bo agep. Akto yâkgât diwi pandanje humo areknej henjem yeŋguep. ²⁵ Akto ye amâ uliknân âmâ lamaŋe akmini. Dop hain akmâ dâp hepuli. Dâ hinje purik katmâ damunyeňe aregâlân dewatimbiâ biwi nâŋgâ nâŋgâyeňe damunje akyeŋgimap.

3

Âmbâle yeŋgât den.

¹ Hinjē amâ âmbâle luâkdâ yeñgât hin makyençire nângâjet. Ye hanâk luâklupyene yeñgât amukyenâ manbei. Akto luâk bikjē Anutugât den bo lokomai gârâmâ âmbâilupyene yekbiâ den undup bo akmâ âmâ yân ârândâj ² manmâ hamep akmâ yaiwâk akyençim manbiâ Yesugât kâmolân dewatiwai. ³ Tâulupne, kulemyeñe amâ wan me wan buluñe me sâñgum kulemne donet bata butu golinje ketugumai are me sâñgum âlepne are luguakbiâ kulemyeñe bo miawakmap. Borondâ. ⁴ Kulemyeñe amâ dop hin. Biwiyeñe heñgemgowi. Akto okot âlepne me lumbe are akbei. Are âmâ Anutuñe ekto dondâ huragumap. Huragumbo kulemyeñe miawakmâ yem âgâwiâp. ⁵ Aregât hin makbe. Ulikjân Anutugât nângâm tali areknej biwi nângâ nângâyeñaet kulem agañgimini âmbâle areknej luâklupyene yâk yeñgât amukyenâ tatbiâ hâkyeñe âlepne hainare miawakminep. ⁶ Are yeñgâlân gâtne Sara areknej agak meme hainare agep. Hain akmâ Abrahamgât den lokoañminep. Akto luâk humo dâm konminep. Dâ yeñe agak meme hainare akmâ âmâ wan me wangât hamep bo akbai amâ Saragât kâmolân gâtne hainare akbai.

Luâk yeñgât den.

⁷ Galalupne, luâk âmbendâ ye hainâk âmbenlupyene jaet nângâyeñgimbiâ âlepneâk akbiâp. Akto âmbâle yeñgât hâkyeñe amâ kâriknej bo, gârâmâ heñgem yeñguwei. Akto Anutuñe ye me âmbenlupyene dop konok manbiâ manman âlepne yeñgiwiâp, aregât Anutu ulilañdenje bâliwop dâm âmbenlupyene yaiyeñguwei.

Gala konok akmâ manbaen.

⁸ Bâin. Hinje âmâ ye hârok yeñgât hin makmâ metewerân. Ye hârok nâñgâ nâñgâ konok tatbei. Ye galalupyeñe yâk yeñgât nâñgâmbiâ âgâmbô âmâ yeñjaet nâñgâmbiâ gewiâp. Akto gala konok akmâ manjan akmâk manbei. ⁹ Akto luâk âmbâle bikñande nâñgâm bâliyenjimbiâ me den bâleñe peiyekbiâ âmâ hâuñe bo akyeñgim âmâ Anutuñe tân yeñgum henjem yeñguâkgât ulilanbei. Are amâ Anutuñe ye hain akñet dâm yeñgondo âlepñeâk mem manbiâ Anutuñe tân yeñgum henjemyeñguwiap. ¹⁰ Luâk siâñe manmangât egâliañmap me sop âlep are peniañberâm nâñgâmap âmâ yâkñe lau biwiñe damun akto bâleñe bo membiâp. Akto lau biwitñe tigimbo hiangi dengât bo akbiâp. ¹¹ Akto bâleñe hârok hamianmâ siâ me siâ âlepñe akbiâp. Akto lumbe akmâ aregât âiñe kaut orem membiâp. ¹² Haingât Kembuñe luâk âmbâle ârândâñ manmai yâk yeñgâlân dewunje katmâ âmâ indem tâgâiakmaiâñ ainâk ondopñe katmap. Dâ bâleñe meme luâk âmbâle amâ Kembuñe yekmâ hâkânyeñe dâmap.

Umatje siâ siâ miawaknengiwiap aregât den.

¹³ Akto ye siâ me siâ âlepñaeñ han owâim katmâ manbiâ âmâ niñande bâleñe akyeñgiwiap? ¹⁴ Dâ yeñje agak meme ârândâñ akbiâ âmâ bikñande hâk hilâlâm yeñgimbiâ are Anutuñe yekmâ damunyeñe akmâ okot âlep nâñgâyeñgiwiap. Gârâmâ luâk bikñande bâleñe akyeñgimai are yeñgât hamep bo akbei. Akto aregât kambiamyeñe bo bâliwiâp. ¹⁵ Bo. Biwiyeñâñ amâ Kristo konok Humonenñe dâm nâñgâwei. Aregât

luâk âmbâle bikñande yekmâ hanyenjande wan me wan nângâm mem manbiâ biwiyeje sândugemap aregât keiye aiyenjumbiâ âmâ owâineâk keiye makmâ miawakbei. ¹⁶ Dâ Anutuŋe nenekto huraguâkgât den yeuknân makyenjigiwei. Den hâuŋe makyenjiverâm âmâ biwiyeje salek salek agâkgât agak memeyeje damunje akbei. Damunje akmâ ye den âlepje makbiâ âmâ bikñande gain gain akmâ heyenjienje genjet dâm hâkyeje tunmâ sârikyenjumbiâ âmâ ye Kristogât akmâ agak meme âlepje memai arekñe yâk yenjât hiaŋgiyejaet keiye mem miawakto aŋun aŋgim hepunyekbai. ¹⁷ Nenje agak meme âlepje aktenje Anutuŋe makto umatje bâleŋe miawak nengimbo hâk hilâlâm nângâm âmâ hanâk dâm âi mendenje Anutuŋe ekto ârândâŋ akmap. Dâ bâleŋe aktenje umatje miawakyenjimbo âmâ bo ârândâŋ akmap. ¹⁸ Akto Kristoŋe gai umatjân malep. Yâk âlepjân malep yâkñe luâk bâleŋe nengât agep, amâ Anutuŋe nenekto ârândâŋ akto menenekbiapgât nângâmbo kombiâ moep. Dâ lâuwâŋe mombiapgât dop bo tatâp. Akto nengât hâk miep are âmâ kombiâ moep. Dâ biwiŋe me otneŋe are âmâ bo moep. Anutugât Heakñe biwiŋe tâŋgoep. ¹⁹ Aregât kârikñân arim ulikñân luâk âmbâle tuŋe kawutyekto mom meteyi are yenjât otneyeje kala busi kålegen tali are Yesugât otneŋjande makyenjieg. ²⁰ Akto luâk âmbâle ire hâŋgeiŋe Noagât sowân Anutugât den koyi. Dâ amâ Anutuŋe aregât hâuŋe dowâk bo yenjimbo mali. Bo. Yânâk lâmyenjuep. Lâmyenjum tato Noaŋe waŋga ketugum metembo bâin dâmbo

tânâk humo giep. Tânâk humo gem âmâ luâk âmbâle kawutyegep. Dâ luâk âmbâle bât biken âlâwu areâk waŋgan âgâyi. Akto wanja kâlegen tali are âmâ tuŋe gâunyeŋgiep. ²¹ Akto tu arekje Noama hikâyekto âlepje agi dop hainâk ye biwiyeŋje Yesugâlân katbiâ tato tu puli yeŋgiyi aregât ye âlepje aktâi. Akto tu puli yeŋgiyi are âmâ hâk yeŋeâk gagap puliâkgât bo puli yegi. Amâ Yesu Kristo momonjânba agato dosanenje bo akto biwinenje irakje agep dâm nâŋgâmbiâ Anutugât dewunnjân ârândâj akmapgât tu puli yegi. ²² Akto Yesu Kristo momonjânba agalep are amâ emelâk himbimân âgâep. Âgâm Anutugât bâtje bungen tatmâ aŋelo hârok yeŋgât kot keiŋe keiŋe akto kârikje hârok tatyengimap are hârok yâkgât amuknân mandâi.

4

Yesuŋe hâk hilâlâm nâŋgâepgât bâleŋe hâkokowaen.

¹ Galalupne, Kristoŋe emelâk nengât akmâ hâk hilâlâm nâŋgâep. Aregât nâŋgâm nenâkâ hainâk hâk hilâlâm nâŋgâm manbaen. Amâ hâk hilâlâm nâŋgâm mandenje dosagât agak meme arekje bo menenekmap. ² Hain akmâ hinje âmâ hânân manmâ Anutuŋe wan egâliaŋmap are konok nâŋgâm hâkgât are âmâ bo egâliaŋbei. ³ Akto hâŋgeiŋe âmâ Yesugât keiŋe bo nâŋgâminiân amâ galalupyeŋje bâleŋe akmini. Bâleŋe âmâ luâkje âmbâle hanâk mem hepunmâ dâp gulip manmini. Akto wan me wan hanâk egâliaŋmini. Akto Anutugât den kom bâleŋaet hoŋ agaŋmâ tukup lâpio

aregât ukenje nângâmini. Dâ aregât sop emelâk bo aktâp dâm hepuli. ⁴ Akto uŋak âmâ agak meme bâleŋe are luâk âmbâle bâleŋe memai are olop bo akmâ hepunyekbei. Hepunyekbiâ yâknej, “Ulikjân nen olop bâleŋe agion. Dâ hinnej wangât hepun nenektâi?” dâm nângâmbiâ bâlimbo yâknej yenjât den bâleŋe makyenjimai. ⁵ Aregât hâmbâi Humonenje yâkgâlân luâk emelâk moyi me golâ taten me hâmbâi manbai nengât agak memenenne potatberâm aktâp yâkgâlân siâkâ ikiŋaet ikiŋaet keinenje maktenje hânuŋe aknengiwiap. ⁶ Momone yenjât keiŋe hin makbe. Luâk âmbâleŋe âmâ hâkdâk manmini ain hâkgât hâugât âi memai. Dâ Anutuŋe amâ otneyenje ekmâ nângâ yenjimbo manmai aregât hinnej moyi are bikŋande den pat âlepnej makyenjimbiâ nângâyi.

Sop ewumâk aktâpgât gala tân aguwaen.

⁷ Galalupne, kotnej siâ siâ bo akbiapgât sop tâlâguâp. Hain gârâmâ ye han biwiyenje damunnej akmâ heŋgemgom manmâ hokboâk hokboâk ulilanjbei. ⁸ Hain akmâ âmâ yenje luâk âmbâle okot âlep are nângâm bâliyenjimbiâ âmâ dosayenje hepunyenjimai aregât ye gala tân agum okot âlep agaŋgim manmâ âgâwei. ⁹ Akto areâk bo. Ye hanâk galalupyenje togo ye olop tatbai are damunyenje akmâ heŋgemyenjguwei. Gala tân yenjguwerâm âmâ biwiyenjân heŋgân bo nângâwei. ¹⁰ Galalupne, ye Anutuŋe emelâk konok konok memenje akyenjieg aregât gala tân yenjguwerâm âi âlepnej membei. Hain akbiâ âmâ Anutuŋe aregât wan me wan unduwâk akyenjimbo yenje hainâk luâk âmbâle dop yenjân potatmâ yenjgiwei. ¹¹ Aregât lâuwâŋe makbe.

Anutuŋe dengât kârikne luâk siâ waŋdo âmâ âlepne
 Anutugât den aregât hanokoagân makyenjwiap.
 Dâ Anutuŋe tânyenjuguâkgât meme aganjo âmâ
 âlepne Anutuŋe kârikne aganmap aregât wâtnjân
 kinmâ ai mem tân yeŋguwiap. Nen hârok âlepne
 aktenje luâk âmbâle biknjande nenekmâ Yesu
 Kristogât akmâ Anutugât kotne mem agatbai.
 Akto Anutugât kot humo akto kârikne dondâ
 akto pagalene humo hokboâk talaŋmâ âgâmap. A
 bundâk.

Yesu olop kinmâ umatne lokowaen.

12 Galalupne, hinje yeŋgâlân dâp siâ togowiap
 amâ yeŋgât nâŋgâ nâŋgâ yeŋe dop yeŋguwerâm hâk
 hilâlâm umatne siâ yeŋgâlân togombo biwiyene
 bo hioŋbiap. Akto yeŋe hin bo nâŋgâwei. Imâ
 siâhaet pup pup ektenje ârândâŋ bo aktâp. Hain
 bo nâŋgâm sân sân membei. **13** Bo. Dâp are âmâ hâk
 hilâlâm Kristoŋe lokoep are hainâk lokom heronje
 nâŋgâm manbai. Hain akmâ âmâ miawakmâ pa-
 galeŋjân kinbiawân nen hârok damun nenje akbi-
 apdâm heronje humo akbei. **14** Akto yeŋe Kristogât
 kotne mem agatbiâ aregât dâm den bâleŋe peiyek-
 biâ âmâ ye Anutugât Heakne pagaleŋaet tirip
 towat yeŋgâlân yem manbiap aregât nâŋgâmbiâ
 ârândâŋ akto heronje akbei. **15** Hain akmâ Yesugât
 akmâ hâk hilâlâm nâŋgâwei. Dâ bâleŋe siâ siâ
 mem manbiâ hâk hilâlâm miawakyenjwopgât are
 bo akbei. Amâ hin. Siâ konbiâ mombiap me
 kâmbu akbai me agak meme bâleŋe akbai me
 siâgât wan me wan mendenje âlepne agâk dâm
 hilipkom akbai amâ bo ârândâŋ akbiap. **16** Dâ
 ye Kristogât kâmot akmâ manbiâ aregât bâleŋe

akyenjimbiâ aregât hâk hilâlâm nângâmbiâ bi-wiyeje yeuknej bo akto âmâ bo aŋun aŋgiwei. Bo. Ye âmâ koteje Kristogât kâmot aregât Anutugât kotje mem agatbei. ¹⁷ Akto hinje Anutuŋe ikiŋe kâmotlupje nen son den âiân katnenekmâ mandâp. Akto sop emelâk miawakto hâk hilâlâm nângâm manden. Aregât luâk âmbâle biknej yâkgât den pat âlepnej lâmgomai are amâ gain gain Anutuŋe den âiân kat yekto yâknej âmâ hâk hilâlâm dondâ nângâm âgâwai? ¹⁸ Aregât luâk âmbâle biknej âmâ Anutuŋe menenegâk dâm manmâ âmâ hâk hilâlâm olop manmai âi humo membiâ ârândâŋ akmap. Aregât luâk âmbâle biknejande âmâ Anutu hamiaŋmâ agak meme bâleŋe akbiâ Anutuŋe hâuŋe bâleŋe akyenjimbo âmâ gain gain akbai? ¹⁹ Hain gârâmâ benje Anutuŋe makto hâk hilâlâm kaknjân manmaen nen hin akne. Anutuŋe nen liunnenegep akto hokboâk hokboâk damun nenje akmap aregâlâk nângâm âi âlepnejâk mem manmâ âgâwaen. Hâk hilâlâm aregât hamep bo akbaen.

5

Dâtnej memo yengât den.

¹ Galalupne, hinje damunlupyene yengât hin makbe. Nâ gai âmâ yâk olop Yesugât kâmot damunyene akmaen. Dâ nune Yesu Kristo hâk hilâlâm nângâm moep are ekmâ malân. Aregât sowân Anutuŋe miawakmâ meme akyenjimbo pagaleŋân manmâ âgâwai amâ nâ hainâk yengât akmâ hutyeŋân tatmâ pagaleŋân manmâ âgâwian. Nâ hain akbiangât hin makyenjive. ² Anutuŋe ikiŋe kâmot potatyegépgât damunyene akjetdâm

âi yeŋgiep aregât ye damungât âi mejet. Ye amâ hanâk dowâk Anutugât luâk âmbâle damunyeje akmâ henjem yeŋguwei. Dâ imâ luâknejak âi ire mejet dâm kâriknej me hâkâj akmâ yân akbai amâ bo. Dâ âi ire puli memberâm aregâlâk bo membei. Bo. Anutuŋe ye âigât owâinjân mejet dâmbo are biwiyeŋjân nâŋgâm kâriknejâk membei. ³ Akto ye amâ luâk kembu akmâ Anutu ikiŋe kâmot damunyeje akbaigât bo makyenjieg. Gârâmâ luâk âmbâle bo mem ge katyekbei. Bo. Hin akbei. Ye, “Nen wan akmaen are ye hain akmâ wat nenekebei.” dâm agak meme âlepnejâk dewunyeŋjân mem manbei. ⁴ Hain akmâ kâmotlupyeje damunyeje akmai aregât damun nenne Humo konok are miawakbiap sop ain amâ hâuŋe pagaleŋe olowâk bo bâlimap are yeŋgimbo mem manmâ âgâwai.

⁵ Galalupne, luâk sigan yekâ luâk damunlupyeje yeŋgât amuk yeŋjân manbei. Dâ yeŋe hârok yeŋaet nâŋgâmbiâ gewiâp. Dâ galalupyejaet nâŋgâmbiâ âgâwiâp. Aregât Anutuŋe hin makto siâŋe kulemgoep, “Luâk âmbâle bikŋande koteŋe mem agatmâ yeŋaet nâŋgâmbiâ âgâwiap amâ Anutuŋe mem ge katyekbiap. Dâ bikŋande yeŋaet nâŋgâmbiâ gemap âmâ Anutuŋe okot âlep akyenjim damunyeje akmap.” hain kulemgoep. ⁶ Aregât hâmbâi Anutuŋe ikiŋe sowâŋ âmâ mem agat nenekbiapgât Anutu ikiŋaet amukjân tatmâ manbei. ⁷ Akto ikiŋak okot âlep akyenjim damunyeje akmap aregât umatyenje are hârok magaŋbiâ mendo biwiyeje sândugewiâp.

Biwinenje damunje akbaen.

⁸ Akto ye han biwiyeje damunje akbei. Akto gasanenje Niambi are amâ dop hin akmap. Songo metje kotje laion mopje agumbo âmâ luâk âmbâle neyekberâm are yeñgât kulâgâtmâ kambojmâ munje humo akmâ bam gutmap. Dop hainâk Niambi menenekberâm manmap aregât ⁹ ye Yesu hanyenjande nângajmâ bigeim kârikje manbei. Akto bo hanoko akbei. Akto galalupyeje hân hârok tatâi yâk gai hâk hilâlâm hainâk nângâmai are nângâm heñgemgom âmâ biwiyeje Anutugâlân katbiâ talâk. Aregât Niambi hâkokom panbei. ¹⁰ Akto ye hain akbiâ âmâ Anutuňe damun akmâ bo hâkâj neneckmap arekje Kristogât akmâ yâkgât pagaleje meñetgât yeñgonlep. Arekjje hâmbâi ye hâk hilâlâm sop tâlâwâgân manmâ gambiâ ainâk meyekto âlepje kârikje lâuwâje akbiâ hâk sândugembo manbaigât tân yeñguwiap. ¹¹ Aregât yâkgâlân kârikje dondâje tato damunje akmap. Akto tatmâ âgâwiap. A bundâk.

Den bâiñe.

¹² Galalupne, imâ den bâiñe. Silanje tânnugumbo kulem esenje ire kulemgom tânyeñguân. Anutuňe bundâk damun nenne akmâ bo hâkâj akmap aregât kulem esenje pâj konok kulemgoân. Ye aregât kulem ire oyañmâ kârikje kinbei. ¹³ Akto Yesugât kâmot iren kepia Babilon konmaen ain tatmai amâ emelâk Anutuňe ye ololp yeñgonlep yâkje yeñgât okot nângâ yeñgiâi. Akto galane Marekoje gai yeñgât nângâm maktâp. ¹⁴ Akto ye hârok nengât akmâ galalupyeje yeñgât okot âlep akmâ bâtyeje koanjim mañgan aŋgiwei. Akto Kristogât kâmot yeñgât ulilañdere biwiyeje sândugeâk.

Yusugât Pat Âlep Den
The New Testament in the Timbe Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Timbe long Niugini
copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Timbe

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 9 Oct 2020

03f82704-6ad1-5094-a78e-e240d9f2d4f8